

Wstęp do teorii mediów

Wykład VI

Krzysztof Gajewski
Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej
Uniwersytet Warszawski

Warszawa, 7 kwietnia 2022

Spis treści

1	Słowo święte	2
1.1	Numinosum	2
1.2	Środki wyrazu numinosum	2
1.3	Środki wyrazu numinosum w sztuce	2
2	Słowo jarmarczne	3
2.1	Słowo jarmarczne	3
2.2	Jarmarczne gatunki mowy	3
2.3	Jarmarczne treści	3
2.4	Język nieoficjalny	4
3	Literatura	4

1 Słowo święte

1.1 Numinosum

- Czym jest istota uczucia numinotycznego? (numen praesens)
- Numinosum nie można się nauczyć, można je tylko wzbudzić

1.2 Środki wyrazu numinosum

Środki wyrazu numinosum (zaplecze i podłoże religii)

- bezpośrednio
 - uroczysta postawa, gest, nastrój i mina
 - uroczyste gromadzenie się i skupienie modlitewne
 - głos żywy (vox viva)
 - „duch w sercu” (conformem esse verbo, M. Luter)
- pośrednio
 - strach (tremendum)
 - wzniosłość (okazałość, Iz 6 — mowy Izajasza, królewskość + serafiny)
 - „Cud jest najukochańszym dzieckiem wiary” (mysteriosum, mirum)
 - niezrozumiałość, „coś całkiem innego” (alleluja, kyrie elejson, sela); starocer-
kiewnosłowiański, hebrajski, arabski, łacina mszalna

1.3 Środki wyrazu numinosum w sztuce

Środki wyrazu numinosum (zaplecze i podłoże religii)

- magiczne symbole, emblematy, arabeski, kreski: sztuka taoistyczna, buddystyczna
- Buddyzm mahajanistyczny, Budda z jaskiń Long-Men z okresu Tang
- Zachód: najbardziej numinotyczny — gotyk (wieża katedry w Ulm)
- Wilhelm Worringer, Probleme der Gotik, 1881: gotyk wywodzony z magii
- środki negatywne, teologia apofatyczna: ciemność i milczenie (półmrok wysokich ka-
tedr)
- próżnia i przestrzenna pustka
 - pustynia, step,
 - grobowce cesarzy z dynastii Ming koło Nankinu i Pekinu

2 Słowo jarmarczne

2.1 Słowo jarmarczne

Michaił Bachtin (1895-1975): język familiarno-jarmarczny

- karnawał (carnevale, pożegnanie z mięsem; stpol. mięso-pust)
- zdrobnienia, przezwiska, żartobliwe obelżywości, poklepywanie po ramieniu, po brzuchu, rozluźnienie etykiety językowej, nieprzywoitości
- tonacja: śmiech karnawałowy
- światopogląd karnawałowy: przejście od starego do nowego, od śmierci do narodzin, odrodzenie
- nieoficjalność, swoboda: święto głupców, święto osła
- czas: dni świąt (jarmark w Lyonie: cztery razy w roku po 15 dni)
- miejsce: plac miejski

2.2 Jarmarczne gatunki mowy

Jarmaczne gatunki mowy

- przekleństwa w dużych ilościach, długie i złożone
- zaklęcia, przysięgi
- klątwy, obelgi
- gadki, dysputy, farsy
- jarmarczne nawoływania
- groteskowe, jarmarczne pochwały-obelgi

2.3 Jarmarczne treści

- organy dołu cielesnego, choroby, ułomności
- wesola materia świata: to co się rodzi, umiera i samo rodzi, pochłania i jest pochłaniane, rośnie, pomnaża się; łono i mogiła
- obrazy biesiadne, zwycięskie spożywanie, parodystyczna trawestacja Ostatniej Wieczery, parodia sacra (François Rabelais)
- ciało, które spółkuje, wydala, obżera się; organy płciowe, brzuchy, kał, mocz, choroby, nosy, mordy, gestykulacja

2.4 Język nieoficjalny

- w języku nieoficjalnym brak określeń neutralnych, zawsze (ambiwalentna) pochwała lub potępienie
- archaiczna ambiwalencja wszystkich słów i wyrażeń

3 Literatura

1. Michaił Bachtin, Twórczość Franciszka Rabelais'go a kultura ludowa średniowiecza i renesansu, przeł. A.i A. Goreniowie, Kraków 1975.
2. Gerardus van der Leeuw, Fenomenologia religii, przeł. Jerzy Prokopiuk, Warszawa 1997.
3. Rudolf Otto, Świętość. Elementy irracjonalne w pojęciu bóstwa i ich stosunek do elementów racjonalnych, przeł. Bogdan Kupis, Warszawa 1999.